

Péter Jelenése.

Péter apostol neve alatt a keresztyénség első századaiban több irat forgott közkézen. Ezek közül csak két levél került bele az újszövetségi kánonba, míg a többi irat mellőzve lévén, lassanként feledésbe ment s el is vészett. Egészen a legújabb időkig csak egyes egyházatyák és az érdeemes Eusebius pár rövid feljegyzése őrizte meg ezen iratoknak a nevét s egyes rövid mondatait. Ezekből a feljegyzésekből tudjuk azt is, hogy Péter neve alatt a többi között egy apokalypsis, tehát a János neve alatt kanonizált Jelenések könyvével azonos természetű irodalmi mű is használatos volt és pedig tekintélyben a János Apokalypsisével versenyzett.

Alexandriai Kelemen az első¹⁾, a ki a Péter Jelenéséről megemlékezik. Így hát e mű ugyanazon időre nyúlik vissza, a melynek határán a kanonikus iratok némelyike keletkezett. Kelemen azt mondja egyik helyen (Ecl. proph. 41.): „Péter is azt mondja a Jelenés-ben: „És tűznek villanása szökik elő azokból a csecsemőkből és elborítják az asszonyok szemeit.“ Ez az idézet, a mely egyúttal érdekes és tanúságos példája annak, mit kell az atyák idézeteinek pontosságáról tartanunk, alapjában véve megegyez Péter Jelenésének a 26. pontjával, a melynek a végén hasonló kifejezés áll.

Ugyancsak Al. Kelemen később azt mondja (Ecl. proph. 48. és 49.): „Nyomban azt mondja Péter a Jelenés-ben: „Az elvetélt magzatok jobb sorsra jutnak: ezeket védő angyaloknak adják át, hogy tudatára jussanak annak, mennyivel jobb a sorsuk, mintha elszenvedték volna mindazt, a mi a testi étellel jár. A többiek ellenben csak az üdvösségre vágnak, mint olyanok, kik igaztalanságot szenvedtek és irgalomra találtak és gyötrelém nélkül maradnak; ezt nyervén jutalmul. Az asszonyok teje pedig, a mely emlőikből folyik és ered, — azt mondja Péter a Jelenés-ben — hűsevő apró állatokat nevel, a melyek rájuk fordulnak és fel-

¹⁾ A szöveget és az idézeteket Klostermann, Apocrypha I. Reste des Petrus-evangeliums, der Petrusapokalypse und des Kerygma Petri. Bonn. 1903. cz. szövegkiadásából vettem.

emésztik őket, tanítva, hogy az ő bűneik miatt lesz ez a büntetés.“

Ezek az idézetek, a melyeket Péter Jelenése mostanáig ismert töredékében szó szerint meg nem találunk, azt bizonyítják, hogy a második század végén még oly kritikus elme sem kételkedett Péter e művének teljes hitelességében, a milyen Kelemen volt. De sőt a második század végéről származó muratori töredék a Péter Jelenését János művével egyező módon hiteles, és a nyugati egyházban a templomi istentiszteletek alkalmával olvasni szokott apostoli szent iratnak ismerte. Azt mondja ugyanis a Muratori kánon: „. . . . Továbbá Jelenéseket a Jánosét és a Péterét fogadjuk el csak, a mely utóbbit azonban a miéink közül némelyek nem akarják a templomban olvasni¹⁾).

A lykiai Olympusnak 311-ben vértanúvá lett püspöke Methodius is idéz Péter Jelenéséből Symposion cz. muokájának második részében, a hol is azt mondja²⁾: „Az Istentől ihletett irásokban is azért olvassuk, hogy az elvetélt gyermekek, még ha házasságtörésből származnak is, védő angyalokra bizatnak. Mert ha az Isten amaz áldott természetének rendje és törvénye ellenére lettek, hogyan adathatnak ezek angyaloknak, teljes nyugalomban és kényelemben nevelkedvén? hogyan hivatják nyíltan vádolva a saját szüleiket a Krisztus ítélőszéke elé, mondván: „Te Uram, nem tagadtad meg tőlünk a mindenkivel közös világosságot, ezek meg minket a halálnak tettek ki, megvetvén a paraucsolatot.“ Ez az idézet, a melyet ebben a formában a Péter Jelenése maig ismeretes töredékében nem találunk meg, azt bizonyítja, hogy ezt a könyvet ott, a honnét a most tárgyalandó töredék is való, Afrikában tekintélyes iratnak tartották.

Az az ismeretlen bölcsész, a kivel 400 körül a magnesiai Macarius vitába bocsátkozott, szintén ismerte Péter e művét, és idézett is belőle³⁾. Ez az idézett Makariusnál így hangzik: „Úntig sokszor hivatkoztak már arra is, ami Péter Jelenésében van mondva. Hogy a föld és az ég együtt ítéltek meg, azt így mondja: A föld — úgymond — minden megítélendő az Úr elé állít az ítélet napján és ő maga is meg fog ítélni a környező éggel együtt.“

Ugyanaz a Macarius még egy másik helyen így szól: „És ismét azt mondja, a mi szintén merőben istentelen, így fogván a beszédet: És az égnek minden ereje felbomlik és felgöngyölödik az ég, mint egy könyv, és az összes csillagok le-

¹⁾ Zahn, Grundriss d. Gesch. d. ntl. Kanons. 1901. 78.

²⁾ Klostermann i. m. 12.

³⁾ Az idézetet l. Klostermann könyvében. Klost. azt hajlandó hinni, hogy ez a bölcsész Porphyrius volt.

esnek, mint a szőlő levelei, és mint a hogy a füge levelei le-
hullanak.“

E bizonyságokon kívül még Eusebius is megemlékezik néhányszor a Péter Jelenéséről. Egyháztörténete III. könyvének 25. szakaszában azon iratok közt említi Péter munkáját, a melyeket nem mindenki fogad el az egyházban, míg III. 3. §-ban egyenesen hiteltelennek mondja azt. De ugyanő VII. 19-ben bizony-
ságot tesz a mellett, hogy ezt a könyvet még az ötödik század-
ban is ismerték és szélteben olvasták.

Még a Codex Clar. D., a mely némelyek (Krüger) szerint a 3—4. mások (Weinel) szerint a 6. századból való, valamint a Nicephorus Stichometriája, a mely az 500. év körül Palestinában keletkezett, szintén megemlékezik Péternek e munkájáról. Mindkettő még a terjedelmét is meghatározza s amaz 270,¹⁾ emez 300 stichos, vagyis sor terjedelműnek mondja s így az egész munka körülbelül akkora lehetett, mint a galatai levél, a mely 311 stichos. A mai töredék ennek körülbelül a fele, amennyiben Harnack szerint 131 stichos van meg rajta.

Mindössze ennyit tudtunk a Péter Jelenéséről egészen az 1892. évig, a mikor ugyanaz a kutató társaság, a mely a Péter evangéliumát is megtalálta, az 1886. óta felső Egyiptomban folytatott kutatása közben talált iratokat közzétette. Akhmim határában ugyanazon keresztyén sirból került tehát ki ez a töredék is, a mely a Péter evangéliumának és a görög Henochnak a töredékeit rejtette. A lelet felfedezője Bouriant mindjárt a Péter Jelenésének tartotta azt a 7 drb. pergamen lapot, a mely a Péter evangéliuma mellett volt, s az írás itélve után a 8—9. századból való. Vannak, a kik ezt a töredéket is a Péter evangéliumához tartozónak mondják (Dieterich), de ennek a nézetnek nincsenek erős bizonyítékai.

Ha az előbb közölt idézeteket a Péter Jelenése alább adott szövegével egybevetjük, azt találjuk, hogy az Alex. Kelemen egyik idézetének összecsengésén kívül egyetlen hely sem egyezik a talált töredékkel. De maga ez az egyetlen egyező hely is elegendő annak igazolására, hogy a töredéket csakugyan a régi keresztyének által ismert és használt „Péter Jelenése“ alkotó részének tekintsük. A többi idézet felett csak akkor dönthetnénk, ha az egész mű rendelkezésünkre állana.

A töredék fordításban a következő:

1. Sokan lesznek köztük hamis prófétákká,
és a kárhozatnak útjait és sokféle tételeit tanítják.
2. Ezek pedig a kárhozat fiaivá lesznek.
3. És akkor az Úr el fog jönni az én hiveimhez, a kik

¹⁾ Zahn, Grundriss d. G. d. ntl. Kanons. 80.

éheztek és szomjúhoztak és nyomorogtak, és ebben az életben kipróbálták az ő lelkeiket, és megítéli a gonozságnak fiait.“

4. És az Úr tovább ment és mondá: „Menjünk e hegyre, imádkozzunk!“

5. Vele együtt mi, a tizenkét tanítvány, odamenvén kértük, hogy mutatna nekünk a világból eltávozott igaz testvéreink közül egyet, hogy lássuk, milyen a formája és hogy a bennünket hallgató embereket, felbátorodván, bátoríthassuk.

6. És kérésünk közben hirtelen két ember jelent meg az Úr előtt állva, a kikre nem voltunk képesek ránézni.

7. Mert az ő ábrázatukról olyan fény sugárzott, mint a napé, és a ruhájuk olyan ragyogó volt, a milyent még emberi szem soha nem látott. És nincsen nyelv, a mely ki tudná beszélni, nincs szív, a mely át tudná gondolni azt a dicsőséget, a mely őket övezte, valamint arczuk szépségét.

8. Ezeknek láttára elcsodálkoztunk, mert az ő testük fehérebb volt minden hónál és pirosabb minden rózsánál.

9. Az ő pirosságuk pedig összevegyült az ő fehérségükkel, és én az ő szépségüket egyszerüen képtelen vagyok ki beszélni.

10. Mert a hajuk is göndör volt és ragyogó és az arcukat koszorúzta, és a válluk mint egy nárduslombokból és különféle virágokból fonott koszorú s miként a szivárvány a levegőben. Ilyen volt az ő szépségük!

11. Így látván az ő szépségüket elcsodálkoztunk rajtuk, mert hogy hirtelen jelentek meg.

12. És az Úrhoz menvén mondám: „Kik ezek?“

13. Mondá nekem: „Ezek azok a ti testvéreitek, a kiknek az alakját látni akartátok“.

14. Én is mondám neki: „És hol vannak mind az igazak, avagy milyen az a világ, a hol az ilyen dicsőség birtokosai vannak?“

15. És az Úr egy roppant nagy területet mutatott nekem e világon túl, a mely világossággal volt megtöltve, és az ottani levegő a naptól volt átsugározva, és a földje hervadhatlan virágokkal bevetve, telve illatokkal és örökös és áldott gyümölcsöket hozó remek virágokkal.

16. Olyan volt pedig az illatozás, hogy onnét egész hozzánkig elhatott.

17. Annak a helynek lakosai pedig a fénylő angyalok ruháiba voltak öltözve és az ő öltözetük tartományukhoz vala hasonló.

18. Angyalok vegyültek közéjük.

19. Az ott lakók dicsősége pedig egyforma vala, és egy hangon dicsőítették az Urát ugyanazon helyen vigadozván.

20. Mondá nekünk az Úr: „Ez a helyük a ti testvéreiteknek, az igaz embereknek.“

21. De én egy másik, egy sötét helyet is láttam ennek átellenében. Ez volt a büntetés helye. És a büntetendőeknek és a büntető angyaloknak sötét ruhájuk volt, öltözve ama helynek a légköre szerint.

22. És némelyek a nyelvüknél fogva voltak felakasztva. Ezek azok voltak, a kik az igazság útját káromolták, és lobogó tűz égett alattuk és kinozta őket.

23. És valami nagy tó volt ott telve lángoló szeméttel, a melyben néhány olyan ember volt, ki az igazságot elcsavarta, s mellettük kinzó angyalok ültek.

24. De voltak mások is. Asszonyok, akik kontyuknál fogva voltak a háborgó pizok fölé akadva. Ezek azok voltak, kik magukat a házasságtöréshez cziczomáztatták. Azok pedig, kik ezekkel a házasságtörés pizkában társak voltak, a lábaiknál fogva voltak felfüggesztve és a fejük a pizokban volt és nagy hangon mondák: „Nem hittük, hogy erre a helyre kerülünk.“

25. Láttam a gyilkosokat és czinkostársainkat is oda-dobva valami nyomorúságos helyre, a mely tele volt gonosz csúszó-mászókkal és azok az állatok megszállták őket és ebben a kínban györödtek. És férgek lepték el őket, mint egy sötét felhő. A gyilkosok lelkei pedig ott állottak és nézték a gyilkosok kínjait mondván: „Óh Isten, igaz a te ítéleted!“

26. Nem messze ettől a helytől egy másik nyomorúságos helyet láttam, a melybe a gyötörtek szennyje és piszka (*ὁ ἵχθωρ zai ἰ, δισωδία*) csörgedezett és ott mintegy tóvá vált. Ott ültek asszonyok, kiknek a pizok a nyakukig ért, és átellenükben sirva ült sok gyermek, a kik koraszülöttek voltak, és a kikből tűz lángolt ki, amely az asszonyok szemébe szökelt. Ezek azok voltak, kik házasságon kívül születtek és akik elvetéltek.

27. És más férfiak és asszonyok is egész derékig álltak

tűzben és sötét helyre voltak dobva és gonosz lelkek korbácsolták őket és pihenés nélküli férgesek rágták belső részeiket. Ezek pedig azok voltak, kik az igazakat üldözték és kézbe adták.

28. Azok szomszédságában ismét oly asszonyok és férfiak voltak, kik az ajkaikat lerágták és gyötörtetnek és akiknek izzó ércz van a szemük között. Ezek pedig azok, a kik az igazság útját káromolták és rossz szóval illették.

29. Ezek ellenében ismét más férfiak és asszonyok, a kik a nyelveiket ették meg és a szájukban lobogó tűz van. Ezek voltak a hamis tanúk.

30. Valami más helyen izzó kövecsek voltak, élesebbek a kardnál és minden lándzsánál. És piszkos rongyokba öltözött asszonyok és férfiak hengeregtek azokon gyötrődve. Ezek pedig azok a gazdagok voltak, kik az ő gazdagságukba bizakodtak, és nem könyörültek az árvákon és özvegyeken, nem törődve Isten törvényével.

31. Egy másik nagy tóban, a mely telve volt maggal, vérrel és forró piszokkal, térdig állottak a férfiak és az asszonyok. Ezek voltak az uzsorások, a kik kamatos kamatot kívántak.

32. Más férfiakat és asszonyokat magas szirtről dobtak le s mikor lent voltak, a kínzók ismét fölhajtották őket, hogy a szirtre fölkapaszzkodva ismét lehulljanak, s ez a büntetésük sohasem szünetelt. Ezek pedig azok voltak, a kik a saját testüket megszeplősítették, asszonyokul szolgálván, a velük levő asszonyok pedig azok voltak, kik egymással úgy éltek, mint a férfi az asszonynyal.

33. És ama szakadék mellett volt egy hatalmas tűzzel telt hely. Ott állott néhány férfi, a ki a saját kezeivel bálványt csinált magának Isten helyébe.

34. Azok mellett más férfiak és asszonyok voltak tűzbottal és egymást verték és sohasem hagyták abba ezt a gyötrést. Ezek voltak

35. És ezekhez közel ismét más férfiak és asszonyok, akiket sütöttek, forgattak és nyárson pirítottak. Ezek pedig azok voltak, a kik az Isten útját elhagyták

Miként látjuk, ez a töredék csak a közepe a műnek. Jézus beszédével kezdődik, de csakhamar jelenések rajzára tér át. Le-

rajzolja pedig a mennyet és a poklot oly érzéki módon, a mint az a keresztyén vallás természetével meg sem egyeztethető. A túlvilágnak ez érzéki képzele a zsidók gondolatvilágától nem idegen. János Jelenései, Henoh könyve, a zsidó Sybillák hasonló színezést használnak. A Péter Jelenése is ugyanezen szellem terméke. A mennyország és a pokol rajzának alapjául Jézus idevonatkozó kijelentései szolgálhattak. A mennyországot ő is fényes, dicső, boldog országnak, a poklot pedig ő is a gyötrellem és fogcsikorgatás kínos helyének mondta. A Péter Jelenése most már ezt színezte ki a felhevült képzelet segítségével.

Minthogy ezt az iratot már a második században is ismerik, és minthogy Eusebius bizonyosága szerint egy színvonalon állott Barnabas levelével, Hermas Pásztorával, sőt Nikephorus szerint János Jelenéseivel is, s így valóságos apokryphus irat volt, el kell fogadnunk, hogy igen korán keletkezett. De Pétertől csakúgy nem származhatott, mint a neve alatt lévő evangélium. Mégis e kettőt egy kéz munkájának tartani aligha lehet.

A mi az iratnak az újszövetségi iratokhoz való viszonyát illeti, ellenkező állítás daczára is könnyen megállapíthatjuk, hogy rokonságot egyikkel sem mutat. Krüger és Weinel ugyan feltűnőnek tartja e munkának a II. Péterrel való rokonságát, de közelebbi vizsgálat után kiderül, hogy ennek az állításnak nincsen pozitív alapja. Hogy egyes szavak s kifejezések egyeznek, ez még nem igazolja a rokonságot. Azt kell tehát mondanunk, hogy a Péter Jelenése az őskeresztyénség irodalmi munkásságának egy igen érdekes jellemző önálló terméke, a melynek a mai kanonikus iratokkal semmiféle rokonsága nincsen.

Raffay Sándor.